

В статье рассматривается актуальность внедрения категории “профессиональный потенциал”. Аргументирована необходимость трансформации государственной политики касательно формирования и использования специалистов с высшим образованием с целью обеспечения конкурентоспособности национальной экономики.

O.Levchenko

Economical category “professional potential”: necessity of introduction in the context of innovation based national economy model forming

The necessity of introduction of the economical category “professional potential” is considered in the paper. Reasons of the state policy transformation regarding forming and use labour force with higher education is argued in the context of the national economy competitiveness providence.

Одержано 20.04.11

УДК 330.101+330.341.2

К.С.Салига, проф., д-р екон. наук

Київський політехнічний університет

Розвиток теорії інвестування інноваційної діяльності підприємств

Узагальнено основи теорії інвестування інноваційної діяльності підприємств. Визначено сутність понять «капітальні інвестиції», «основні фонди», «основні засоби». Здійснено аналіз джерел фінансування наукових і науково-технічних робіт по Україні та Запорізькій області. Визначено відмінність між поняттями «фінансування», «інвестування» та «кредитування».

підприємство, інноваційна діяльність, інвестиції, класифікація, джерела фінансування

Вступ. Інноваційний розвиток підприємств потребує проведення ефективної інвестиційної політики. Термін “інвестиції” походить від латинського слова *invest*, що означає “вкладати”; слово “інвестиції” перекладається з англійської мови (*investments*) як “капіталовкладення”.

Тлумачення категорії “інвестиції” наводиться в багатьох працях учених-економістів: М. Білик [3], А. Мороза [2], Л. Нейкової [11], Д. Черваньова [11] та ін. У “Банківській енциклопедії” інвестиції задекларовані як сукупність витрат, що реалізуються у формі довгострокових вкладень у різні галузі економіки. Їх мета полягає в одержанні підприємницького доходу, прибутку, відсотка [2]. Згідно з Д. Черваньовим та Л. Нейковою, інвестиції виступають первинною категорією, яка є базовою для побудови ієрархії решти категорій, що відображають відтворення основного та оборотного капіталу [11]. М. Білик розглядає інвестиції як вкладення в об’єкт підприємницької діяльності з метою його зростання в майбутньому періоді [3].

Постановка завдання. Розкрити сутність та розвинути теорію інвестування інноваційної діяльності підприємств.

Зауважимо, що інвестиції ототожнюють з процесом вкладення коштів не лише в основні засоби, а й оборотні кошти [3]. Такий підхід щодо складу інвестицій є спрощеним. Він враховує тільки інвестиції, авансовані в первісний період, але не передбачає, що основні засоби й оборотні кошти мають різний період оборотності. За період одного обороту основних засобів оборотні кошти зроблять декілька оборотів (залежно від тривалості одного їх обороту). Таким чином, за один оборот основних

засобів буде витрачено (інвестовано) значну суму кумулятивних коштів, результатом яких є оборотність оборотних коштів. Цей підхід також не враховує, що оборотні кошти є не тільки авансованими, а й використаними. Авансовані оборотні кошти обслуговують процес здійснення матеріальних витрат і оплату праці, використані – це витрати, джерелом яких є валовий прибуток підприємства.

У 1997 р. в українському податковому законодавстві з'явився термін “капітальні інвестиції”. Відповідно до ст.1 п.28.1 Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств”, капітальні інвестиції – це господарські операції, що передбачають купівлю будинків, споруд, інших об'єктів нерухомої власності, інших основних фондів і нематеріальних активів, що підлягають амортизації.

Процес реформування облікового законодавства в Україні відзначився введенням з 1 січня 2000 р. дещо іншого визначення категорії. Законодавці чітко підкреслили, що це витрати на придбання або створення матеріальних і нематеріальних необоротних активів.

Зауважимо, що схожі поняття суті капітальних інвестицій висловлюють у своїх працях вітчизняні та зарубіжні економісти: В. Глазунов, А. Гойко, А. Завгородній, В. Золотогоров, Я. Мелкумов, А. Пересада, А. Поручник, Ю. Стадницький, Н. Татаренко та інші. При цьому тлумачення терміна “капітальні інвестиції” збігаються з широковживаним у світовій практиці терміном “реальні інвестиції”.

Головним об'єктом дослідження економістів до 1991 р. були капітальні вкладення як процес руху вартості, авансованої у відтворення основних фондів. Уся увага приділялась вивченню структури джерел фінансування капітальних вкладень, договірним відносинам виробників і споживачів техніки та інших учасників інвестиційного проекту, ролі банків як органів фінансування й кредитування.

Водночас в економічній літературі з'явилися публікації щодо введення до складу капітальних вкладень (інвестицій) витрат на формування оборотних фондів. У 1977 р. І. Кравцов [8] зауважив у своїй праці, що за економічною природою оборотні кошти мають чітко виражений капітальний характер, який походить із їх виділення один раз на весь період функціонування підприємства. У свою чергу, такі економісти, як А. Зеленкова [5], М. Колодний [7] та А. Степанов [7], вважали, що капітальні вкладення пов'язані лише з витратами на технічне переозброєння, реконструкцію й розширення діючих та створених основних фондів.

Відмінність між тлумаченням категорії “інвестиції” та категорії “капітальні вкладення” зазначив у своїй праці А. Пересада [10], підкреслив, що в них різна економічна природа, а саме: на відміну від капітальних вкладень, інвестиції можуть упроваджуватись у найрізноманітніших формах (реальній, фінансовій, інтелектуальній, інноваційній) та здійснюються тільки у високоефективні проекти, результатом яких є прибуток, дохід, дивіденди.

З огляду на те, що об'єктом капітального інвестування є активи, представниками яких виступають основні засоби та нематеріальні активи, будемо розуміти під капітальними інвестиціями витрати на необоротні активи підприємства.

В економічній літературі фігурують поняття “основні фонди” й “основні засоби”. Ми дотримуємося такого погляду: “основні фонди” – це знаряддя й засоби праці, представлені в натуральній формі, які обслуговують виробничий процес. Під “основними засобами” треба розуміти грошові кошти, авансовані для придбання основних фондів. Таку думку продовжують економісти Л. Гуменюк, Е. Данилевич, С. Уткіна. Вони стверджують, що основні фонди в грошовому вираженні є основними засобами. Основні фонди тривалий час використовують у процесі виробництва, вони поступово зношуються, зберігають свою натуральну форму та переносять власну вартість на виготовлений продукт.

Відповідно до Положення про організацію бухгалтерського обліку і звітності, яке діяло до 2000 р., та згідно з наказом Міністерства фінансів України “Про зміни

граничної вартості предметів”, до складу основних засобів зараховувалися предмети вартістю понад 500 грн за одиницю. Вартісний ліміт періодично корегувався. П(С)БО 7 “Основні засоби” не передбачає граничної вартості предметів.

Інвестиції класифікують за такими ознаками: вид матеріальних та інтелектуальних цінностей; джерела інвестування; методи господарювання; характер участі інвестора в інвестуванні; період інвестування; форма власності [1, с. 29].

Ми вважаємо, що цю класифікацію треба доповнити такими ознаками: особливості кругообороту основних засобів і оборотних коштів: споживані, застосовані, кумулятивні; початок інвестування: авансовані й використані.

Інноваційна діяльність виступає однією з форм інвестиційної діяльності. Інші форми інвестиційної діяльності: капітальне будівництво, лізинг, корпоративна діяльність.

Інвестиційний цикл включає три фази: передінвестиційну (ухвалення рішень, визначення джерел інвестування, затвердження та експертиза інвестиційного проекту); інвестиційну (вкладання коштів в об’єкт інвестування, виконання необхідних практичних дій); експлуатаційну (відшкодування інвесторам витрачених коштів, отримання соціально-економічного результату).

Інвестиційний цикл має бути узгодженим з етапами інноваційного проекту.

Аналіз показує, що частки обсягів фінансування від ВВП по Україні упродовж 1995–2009 рр. зменшувались від 2,4 до 0,96%, у тому числі за рахунок держбюджету – з 0,87 до 0,38%. Частка власних коштів за період з 1995 до 2009 р. збільшувалась з 0,04 до 0,09%, але залишається досить невеликою. Частка залучених коштів іноземних фірм за цей період знизилася з 0,28 до 0,19%.

По Запорізькій області за період з 2000 до 2009 р. обсяг фінансування інноваційної діяльності в промисловості збільшується зі 155,9 до 202,5 млн грн, у тому числі за рахунок держбюджету – з 0,1 до 4,2 млн грн. Обсяг власних коштів збільшився з 155,6 до 199,4 млн грн; кошти вітчизняних та іноземних інвесторів не використовувались; за рахунок кредиту тільки в 2007 р. було залучено 1,3 млн грн. В інші роки кредити не застосовувались.

Аналіз показує, що витрати на дослідження й розробки зменшилися з 93,6 до 30,6 млн грн у 2006 р. У 2007–2009 рр. таких витрат не було. Витрати на придбання нових технологій були на рівні від 0,6 до 0,9 млн грн. У 2007 р. нові технології не закуповувались. Витрати на придбання нових основних засобів збільшилися з 30,7 до 102,0 млн грн.

Розглянемо, як і з яких джерел здійснюється інвестування інноваційної діяльності промислових підприємств.

Інноваційний розвиток підприємства неможливий без здійснення інвестицій. Система інвестування інноваційної діяльності підприємства передбачає використання власних, позикових та залучених коштів (рис. 1).

В економічній літературі часто ототожнюють поняття “фінансування” та “інвестування”, не звертаючи уваги на їх різницю, яка полягає у відмінності функціонального призначення фінансових та інвестиційних ресурсів, економічної сутності джерел їх утворення.

Рисунок 1 – Джерела інвестування інноваційних проектів

У нашому суспільстві зазвичай вважається, що фінансування – це забезпечення необхідними фінансовими ресурсами витрат на покращення народного господарства, соціально-культурний розвиток, оборону та інші суспільні потреби, які здійснюються за рахунок власних коштів суб'єктів господарювання, асигнувань з державного бюджету та з інших фінансових джерел. Тобто фінансування, за таким уявленням, має функцію грошового покриття витрат на економічний, соціальний та екологічний розвиток, який можна розглядати як фінансове забезпечення процесу відтворення.

Інвестування має власну сферу діяльності – інвестиційну. Останню розглядають як систему економічних відносин, які виникають між її суб'єктами та об'єктами з приводу руху (а точніше – реалізації) інвестиційних ресурсів. Інвестиційні ресурси – це фінансові ресурси, що спрямовуються саме на розширене відтворення, яке пов'язується головним чином з відновленням, модернізацією, економічним розвитком та підвищенням добробуту взагалі [4].

Інвестиції доцільно розглядати не в статичі, а в динаміці, тобто в процесі змін форм вартості та перетворення їх у кінцевий продукт інвестиційної діяльності конкретного періоду. Іншими словами, це частина грошових нагромаджень та доходу за конкретний період, яка не може бути спрямована на споживання.

Інвестиції треба розглядати як ланцюг метаморфоз (перетворень): ресурси (цінності) > довгострокові вкладення (витрати) > отримання доходу (ефекту) в результаті інвестування. Без отримання доходу (ефекту) відсутні й стимули до інвестування.

Головними етапами інвестування є:

- визначення обсягу наявних інвестиційних ресурсів як таких фінансових ресурсів, які є вільними від споживання в довгостроковому періоді;
- визначення об'єкта і предмета інвестиційної діяльності, трансформація інвестиційних ресурсів у конкретну товарну форму (інвестиційні цінності);
- спрямування інвестиційних цінностей на приріст капітальної вартості, що характеризує кінцеве перетворення інвестицій та появу нової споживчої вартості;
- приріст загальної вартості у формі доходу або економічного ефекту, реалізація кінцевої мети інвестиційної діяльності.

Початковий та кінцевий ланцюги замикаються, створюють новий взаємозв'язок “дохід – ресурси”, і таким чином процес відтворення повторюється (просто відтворення) та посилюється (розширене відтворення). Сам процес відтворення, який

не входить до інвестиційної діяльності, є її необхідною передумовою. Отже, інвестування – це об'єктивна єдність процесів вкладання ресурсів та одержання доходів, де перший постає як причина, а другий – як наслідок.

Не важко помітити, що економічна сутність фінансування та інвестування є різною за джерелами створення фінансових та інвестиційних ресурсів. Джерела фінансових ресурсів (грошові нагромадження та доходи) формуються раніше, бо в контексті відтворення фінансові ресурси виражають первинні доходи суспільства, тоді як інвестиційні ресурси – це вторинні доходи, які виникають унаслідок перерозподілу первинних як резервування їх частини за цільовим призначенням – фінансовим забезпеченням розширеного відтворення. Таким чином, можна говорити, що інвестиції є специфічною складовою фінансових ресурсів узагалі, специфіка яких полягає у функціональному призначенні: забезпечення зростання масштабів відтворення.

Інвестиційні ресурси, що є часткою доходу, одержаного від використання капіталу, яка залишається в розпорядженні її власника та не спрямовується на споживання, постають уже як тимчасово вільні фінансові ресурси для інвестування, тобто фінансування відтворення. У цьому інвестиції схожі з кредитом, але не тотожні йому.

Головним критерієм кредитування є термін, строк кредитування, на який надається в тимчасове розпорядження позиковий капітал у грошовій формі. Головним критерієм інвестування є об'єкт інвестування, тобто об'єкт, який в індивідуальному кругообороті інвестицій забезпечить розширене відтворення, створить у майбутньому додану вартість та до якого спрямовується фінансовий потік інвестицій.

Доцільність і вигідність кредиту полягає у забезпеченні повернення позикового капіталу в грошовій формі та визначається процентною ставкою за його користування, що становить дохід кредитора. Доцільність інвестицій полягає в забезпеченні певних умов отримання доданої вартості від використання інвестицій, тобто спрямування фінансового потоку до об'єкта інвестування. Визначення певних умов полягає у з'ясуванні предмета інвестування та обсягу інвестиційних ресурсів. Вигідність інвестицій визначається очікуваним економічним результатом, що може свідчити про розширення відтворення (зростання загальної вартості капіталу об'єкта інвестування як приріст капітальної вартості). Відповідно до визначеного критерію інвестування визначається і премія інвестору (дивіденд, дохід) та умови її сплати (у відсотках або як встановлена сума платежів тощо).

Інвестиційні ресурси, які мають грошову форму та власне цільове призначення – забезпечення розширеного відтворення, – далі втілюються в інвестиційні товари, тобто набувають товарної форми як єдино можливої форми товарного обігу в ринкових умовах. Таким чином, інвестиційний товар стає майже звичайним товаром, бо він теж призначений для споживання, але споживання виробничого, що в термінах маркетингу називають задоволенням виробничих потреб, маючи на увазі потребу в розвитку. На відміну від звичайних товарів, економічна сутність яких пов'язується зі споживною вартістю або цінністю (в даному разі це не має значення), економічна сутність інвестиційного товару пов'язується з економічною вигодою (або економічною корисністю). Економічна вигода інвестицій полягає у додатковій потенційній можливості отримання об'єктом інвестування коштів від використання інвестиційних активів.

Інвестиційні товари обертаються на так званому ринку інвестиційних товарів, який можна поділити на окремі товарні сектори: ринок первинних та вторинних інвестицій. На першому обертаються такі інвестиційні товари, які мають певну матеріальну оболонку (у вигляді елементів фізичного капіталу – рухоме та нерухоме майно), а також можуть існувати без неї (нематеріальні активи, які становлять майнові права на промислову, інтелектуальну власність та природні ресурси). Цей ринок функціонально належить ринку капіталу як безпосередніх засобів виробництва, який, у

свою чергу, є складовою ринку факторів виробництва. Ринок первинних інвестицій представляють реальні інвестиції.

Другий сектор ринку інвестицій – вторинні інвестиційні товари (або інвестиційні продукти), які представлені кредитними ресурсами та фондовими цінностями. Ринок вторинних інвестицій функціонально належить фінансовому ринку, який класифікують за найрізноманітнішими ознаками. Такі інвестиції називають фінансовими.

Слід зауважити, що під фондовими цінностями зазвичай розуміють цінні папери, а тому фондовий ринок та ринок цінних паперів ототожнюються. Якщо є попит на будь-який товар, то є прагнення до розроблення нових видів такого товару, нововведень, інновацій, які є умовами розвитку. На сучасному етапі розвитку перевага все більше надається фондовим цінностям. А тому, враховуючи тренд розвитку фондового ринку, інвестиції зараз розглядають у найбільш перспективному, але не єдино можливому інваріанті їх товарної форми, а саме як цінні папери [6, с. 147].

Розкриваючи відмінність між реальними та фінансовими інвестиціями, У. Шарп підкреслює перевагу вторинного ринку інвестицій над первинним: “Реальні інвестиції (real investments) зазвичай включають інвестиції та який-небудь тип матеріально відчутних активів, таких як земля, устаткування тощо. Фінансові інвестиції (financial investments) являють собою контракти, записані на папері, такі як звичайні акції й облигації. У примітивних економіках основна частина інвестицій належить до реальних, тоді як у сучасній економіці значна частина інвестицій представлена фінансовими інвестиціями. Швидкий розвиток інститутів фінансового інвестування значною мірою сприяє зростанню реальних інвестицій. Як правило, ці дві форми є взаємодоповнюючими, а не конкуруючими” [12].

Існують різні підходи до визначення сутності фінансових ресурсів. Ми вважаємо, що джерела фінансових ресурсів підприємства треба формувати на основі пасиву його балансу (форма № 1), а за допомогою активу – спрямування цих ресурсів на придбання необоротних та оборотних активів. Такий підхід конкретизує визначення сутності фінансових ресурсів підприємства. Якщо в основу визначення покласти ознаку, на що вони будуть спрямовані, то правомірним буде таке запропоноване нами визначення: фінансові ресурси підприємства – це грошові кошти, вкладені в необоротні й оборотні активи підприємства для здійснення операційної, фінансової та інвестиційної діяльності.

Джерелами формування фінансових ресурсів є сукупність джерел задоволення додаткової потреби у капіталі на майбутній період, що забезпечують розвиток підприємства.

Усі джерела фінансових ресурсів підприємства можна поділити на: власні фінансові ресурси; запозичені фінансові засоби; залучені фінансові засоби.

Власні та залучені джерела фінансування утворюють власний капітал підприємства. Інвестори беруть участь у доходах від реалізації інвестицій на правах пайової власності. Запозичені джерела фінансування утворюють запозичений капітал підприємства.

Велике значення для фінансового забезпечення промислових підприємств має власний капітал. Якщо частка власного капіталу велика, то у кредиторів та інвесторів є впевненість у поверненні своїх вкладень; чим більша частка власного капіталу й менша позикового, тим меншим є фінансовий ризик. Але, як показує аналіз, ефективність використання позикового капіталу вища, ніж ефективність використання власного капіталу. Це пояснюється низкою причин: позикові кошти беруться з певною метою, і сам факт отримання позикових коштів стимулює позичальника до досягнення своєї мети й повернення боргу; позикові кошти беруться під певний відсоток, а це ще більше підвищує відповідальність перед кредитором за повернення боргу; якщо кредитором є банк, то він постійно контролює витрачання позикових коштів на певну мету й хід

роботи підприємства щодо її виконання; витрати на виплату відсотків, як правило, нижчі від прибутку, отриманого за рахунок позичених коштів в обігу підприємства; юридичне оформлення документів про строковість надання позичених фінансових коштів означає юридичну й матеріальну відповідальність за їх повернення.

Збільшення частки власного капіталу не завжди означає поліпшення становища підприємства, можливість швидко реагувати на зміну ділового клімату. Навпаки, використання залученого капіталу вказує на гнучкість підприємства, його здатність знаходити кредити та повертати їх, що свідчить про довіру до нього в діловому світі [9].

Перш за все, підприємство орієнтується на використання внутрішніх джерел фінансування. Власні внутрішні кошти включають: статутний капітал, додатковий капітал, нерозподілений прибуток.

Для покриття потреби в основних та оборотних фондах у більшості випадків для підприємства стає необхідним залучення запозиченого капіталу. Така потреба може виникнути з причин, які не залежать від підприємства (надзвичайні обставини, реконструкція та технічне переозброєння виробництва, відсутність достатнього стартового капіталу, наявність сезонності у виробництві, заготовках, переробці, постачанні та збуті продукції тощо).

Таким чином, запозичений капітал, запозичені фінансові засоби – це залучені для фінансування розвитку підприємства на поворотній основі грошові кошти та інше майно. Основними видами запозиченого капіталу є: банківський кредит, фінансовий лізинг, товарний (комерційний) кредит, емісія облігацій тощо.

За використання всіх фінансових ресурсів, незалежно від джерела їх отримання, здійснюється плата особі, яка надала ці кошти, – інвестору у вигляді дивідендів для власника підприємства (акціонера) і відсоткових відрахувань для кредитора, який надав грошові ресурси на певний час. В останньому випадку передбачається повернення суми інвестованих коштів.

Необхідно звернути увагу на дві принципово важливі особливості плати за фінансові ресурси, нагромаджені підприємством у процесі своєї діяльності, та залучені фінансові ресурси, які вкладені в підприємство у вигляді фінансових інструментів власності (акцій). На перший погляд може здатися, що, якщо підприємство вже має певні фінансові ресурси, то нікому не треба платити за них. Це не так. Справа в тому, що, маючи фінансові ресурси, підприємство завжди може інвестувати їх, наприклад, у будь-які фінансові інструменти і тим самим заробити на цьому. Тому мінімальна вартість цих ресурсів – це “заробіток” підприємства від альтернативного способу вкладення наявних у нього фінансових ресурсів. Очевидно, підприємство, вирішуючи вкласти гроші у свій власний інвестиційний проект, передбачає вартість цього капіталу, як мінімум, прирівняно до вартості альтернативного вкладення грошей.

Відмінність між власними та запозиченими фінансовими ресурсами полягає в тому, що відсоткові платежі включаються у валові витрати, тоді як дивіденди сплачуються з прибутку.

Таким чином, кредитне фінансування більш вигідне для підприємства, ніж фінансування за допомогою власних фінансових коштів. Підприємство, намагаючись зменшити свій ризик, випускає фінансові інструменти власності (акції). Але як спонукати інвестора вкладати гроші в ці інструменти, якщо боргові зобов'язання для нього менш ризиковані? Єдиний шлях – залучити його, обіцяючи йому (а потім і забезпечуючи) більш високу плату за залучення фінансових ресурсів, які йому належать.

Співвідношення між власними та залученими джерелами коштів є одним із ключових аналітичних показників, які характеризують рівень ризику інвестування фінансових ресурсів у певне підприємство.

У процесі подальшої роботи фінансові ресурси підприємств можуть поповнюватись за рахунок додатково створених власних джерел, до складу яких

включають: резервний капітал, додатковий вкладений капітал, інший додатковий капітал, нерозподілений прибуток, цільове фінансування тощо.

Таким чином, статутний капітал та додатково сформовані в процесі роботи підприємства власні джерела фінансування (фінансові ресурси) утворюють його власний капітал.

Крім власного капіталу, фінансові ресурси підприємств формуються за рахунок залучених та запозичених джерел. До складу додатково залучених фінансових ресурсів включають кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги, а також усі види поточних зобов'язань підприємств з розрахунків: сума авансів, отриманих від юридичних та фізичних осіб у рахунок подальшого (майбутнього) постачання продукції, виконання робіт, надання послуг; сума заборгованості підприємства за всіма видами платежів до бюджету, включаючи податки, які утримуються з доходів робітників; заборгованість за внесками до позабюджетних фондів (до фонду соціального страхування, Пенсійного фонду, Фонду страхування майна підприємства та індивідуального страхування його робітників); заборгованість підприємства з виплати дивідендів його засновникам; сума векселів, які підприємство видало постачальникам, підрядчикам у рахунок забезпечення поставок продукції, виконання робіт, надання послуг тощо.

До складу додатково запозичених фінансових ресурсів входять довгострокові та короткострокові кредити банків, а також інші довгострокові фінансові зобов'язання, пов'язані із залученням запозичених коштів (крім кредитів банків), на які нараховуються відсотки тощо.

Власний, залучений та запозичений капітал, який, з одного боку, формує фінансові ресурси підприємств та бере участь у фінансуванні їх активів, а з іншого – являє собою зобов'язання (довгострокові та короткострокові) перед конкретними власниками – державою, юридичними та фізичними особами.

Використання фінансових ресурсів підприємства здійснюється за такими напрямками: поточні витрати на виробництво й реалізацію продукції (робіт, послуг); інвестування коштів у капітальні вкладення, пов'язані з розширенням виробництва і його технічним оновленням, використанням нематеріальних активів; інвестування фінансових ресурсів у цінні папери; платежі фінансовій та банківській системам, внески до позабюджетних фондів; утворення різних грошових фондів і резервів (на розвиток, а також заохочувального й соціального характеру); благодійні цілі, спонсорство тощо.

Висновки

Встановлено, що інвестиції в інноваційні проекти ототожнюють з процесом вкладення коштів в основні засоби й оборотні кошти. Такий підхід не враховує, що: основні засоби та оборотні кошти мають різний період оборотності; оборотні кошти можуть бути не тільки авансованими, а й використаними. Перші обслуговують процес здійснення матеріальних витрат і оплату праці, другі – матеріальних витрат, витрат на оплату праці та витрат, джерелом яких є валовий прибуток підприємства.

Визначено сутність понять “капітальні інвестиції”, “основні фонди”, “основні засоби”. З огляду на те, що об'єктом капітального інвестування є основні засоби й нематеріальні активи, під капітальними інвестиціями розуміємо витрати на необоротні активи підприємства. Автором приймається точка зору, що основні фонди – це знаряддя й засоби праці, представлені в натуральній формі. Основні фонди в грошовому вираженні є основними засобами.

Запропоновано доповнити класифікацію інвестицій в інноваційні проекти ознаками: залежно від особливостей кругообороту основних засобів і оборотних коштів (споживані, застосовані, кумулятивні); залежно від початку інвестування (авансовані, використані).

Здійснено аналіз джерел фінансування наукових і науково-технічних робіт по

Україні та Запорізькій області. Він показує, що частка обсягів фінансування від ВВП протягом 1991–2009 рр. зменшилася з 2,4 до 0,96%. По Запорізькій області за 2000–2009 рр. обсяг фінансування інноваційної діяльності збільшився з 155,9 до 166,3 млн грн.

Визначено відмінність між поняттями “фінансування”, “інвестування” та “кредитування”. Подано порівняльні характеристики цих понять. Розглянуто систему джерел інвестування інноваційної діяльності підприємств. Запропоновано аналіз цих джерел здійснювати на основі пасиву балансу підприємства з розподілом їх на внутрішні й зовнішні джерела. За правом власності інвестиції розподіляються на власні, залучені та позикові. Запропоновано авторське визначення фінансових ресурсів підприємства як основного джерела інвестування інноваційних проектів з урахуванням того, на що будуть спрямовані фінансові ресурси. Під “фінансовими ресурсами підприємства” розуміємо “грошові кошти, вкладені в необоротні й оборотні активи для здійснення операційної, фінансової та інвестиційної діяльності”.

Визначено відмінність між поняттями “фінансування”, “інвестування” та “кредитування”. Подано порівняльні характеристики цих понять. Розглянуто систему джерел інвестування інноваційної діяльності підприємств. Запропоновано аналіз цих джерел здійснювати на основі пасиву балансу підприємства з розподілом їх на внутрішні й зовнішні джерела. За правом власності інвестиції розподіляються на власні, залучені та позикові. Запропоновано авторське визначення фінансових ресурсів підприємства як основного джерела інвестування інноваційних проектів з урахуванням того, на що будуть спрямовані фінансові ресурси. Під “фінансовими ресурсами підприємства” розуміємо “грошові кошти, вкладені в необоротні й оборотні активи для здійснення операційної, фінансової та інвестиційної діяльності”.

Список літератури

1. Бабець Є.К. Теорія капітального інвестування : навч. посіб. / Є.К. Бабець, О.П. Гузенко. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2003. – 210 с.
2. Банківська енциклопедія / [під ред. А.М. Мороза]. – К. : ЕЛЬТОН, 1992. – 330 с.
3. Білик М.Д. Управління фінансами державних підприємств / М.Д. Білик. – К. : Знання : КОО, 1999. – 312 с.
4. Бочаров В.В. Финансово-кредитный механизм регулирования инвестиционной деятельности предприятия / В.В. Бочаров, Р.Г. Попова. – СПб. : Изд-во СПбУЭФ, 1993. – 185 с.
5. Зеленкова Н.М. Финансирование и кредитование капитальных вложений / Н.М. Зеленкова. – М. : Финансы и статистика, 1990. – 221 с.
6. Кашенко О.Л. Фінанси природокористування / О.Л. Кашенко. – Суми : Університетська книга, 1999. – 421 с.
7. Колодный М.Г. Планирование капитальных вложений с применением математических методов : монография / М.Г. Колодный, А.П. Степанов. – М. : Наука, 1986. – 184 с.
8. Кравцов И.Н. Полные капитальные вложения в отрасли промышленности / И.Н. Кравцов. – М. : Наука, 1973. – 132 с.
9. Музиченко А.О. Методи оптимізації структури фінансових ресурсів / А.О. Музиченко // Економіка. Фінанси. Право. – 2005. – № 6. – С. 12–15.
10. Пересада А.А. Інвестиційний процес в Україні : монографія / А.А. Пересада. – К.: Лібра, 1998. – 392 с.
11. Черваньов Д.М. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України : монографія / Д.М. Черваньов, Л.І. Нейкова. – К. : Знання : КОО, 1999. – 514 с.
12. Шарп У. Инвестиции / У. Шарп, Ф. Александер, Дж. Бейли : пер. с англ. – М. : ИНФРА-М, 2006. – XII, 1028 с.

К.Салыга

Развитие теории инвестирования инновационной деятельности предприятий

Обобщено основы теории инвестирования инновационной деятельности предприятий. Определена сущность понятий «капитальные инвестиции», «основные фонды», «основные средства». Сделан анализ источников финансирования научных и научно-технических работ по Украине и Запорожской области. Определены отличия между понятиями «финансирование», «инвестирование» и «кредитование».

K.Salyga

Development of the investing theory for enterprise innovation activity

The principles of the investing theory for enterprise innovation activity have been generalized. The essence of such notions as “capital investment”, “basic funds”, “basic assets” has been defined. The analysis of financing sources for scientific and scientific and technical works in Ukraine and Zaporizhzhya Region has been done. The differences between the notions of “financing”, “investing”, “crediting” have been determined

Одержано 16.03.11

УДК 339.92

І.Л. Сазонець, проф., д-р екон. наук, М.М. Лещенко, асп.

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

Холдинги в міжнародних злиттях та поглинаннях

У статті розглянуто процеси злиттів та поглинань як інструмент реалізації корпоративної стратегії. Виокремлено особливості динаміки укладання угод злиттів та поглинань у світовому господарстві. Визначено ключові тенденції регіонального та галузевого розподілу угод злиттів та поглинань. Досліджено участь холдингових компаній у процесах злиттів та поглинань.

корпоративна стратегія, злиття, поглинання, динаміка, світове господарство, розподіл, сектори економіки, холдинги.

Постановка проблеми. Масштаби та динаміка глобальних змін в світовому господарстві на початку XXI століття дали поштовх безпрецедентному зростанню впливу міжнародних компаній у всьому світі. Посилення позицій транснаціонального капіталу відбувається на тлі нестабільної світової економічної кон'юнктури та загострення монополістичної конкуренції в боротьбі за нові ринки. У зв'язку з цим, виключного значення набуває здатність компанії адаптуватися до мінливих умов і запропонувати ринку ефективну стратегію, яка б забезпечила додаткові конкурентні переваги. Важливе місце у формуванні такої стратегії займають процеси злиття і поглинання. Саме злиття та поглинання в якості одного з основних компонентів корпоративної стратегії стали найважливішим інструментом отримання компаніями додаткових конкурентних переваг у боротьбі за нові ринки, збільшення обсягів продажів, підвищення власної ринкової капіталізації. Це обумовлює особливу важливість аналізу процесів злиттів та поглинань в сучасній економіці.

Разом з тим найбільші сучасні ТНК та МНК функціонують у вигляді міжнародних фінансово-промислових об'єднань, які у своїй структурі виділяють головну компанію та багаточисельні, пов'язані з нею відносинами корпоративної участі, дочірні і асоційовані фірми (підрозділи), що працюють у сфері промисловості, торгівлі і маркетингу, фінансів, НДДКР та розташовані як в основній країні базування головної компанії, так і за кордоном. Основою економіки розвинених країн є великі інтегровані структури, в першу чергу холдингові об'єднання, які акумулюють можливості промислового, фінансового, торговельного, інформаційного і інтелектуального капіталів. На сьогодні холдинги стали активними суб'єктами міжнародного бізнесу та виступають в якості інструментів реалізації корпоративних стратегій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В зарубіжній літературі вивченню питань, пов'язаних зі злиттями та поглинаннями, присвячено значну кількість публікацій. Багато авторів розглядають злиття та поглинання як спосіб реалізації